

Gemeente van Christus,

Waren die mensen in de tram in Utrecht, die maandag door kogels werden getroffen, schuldiger dan andere mensen in die tram? Waren de mensen in Mozambique, die het leven verloren in de gigantische overstromingen schuldiger dan mensen die dit natuurgeweld overleefden?

Nee, natuurlijk niet, zullen we direct zeggen. Ze zijn slachtoffer, min of meer toevallig, maar dit was niet hun eigen schuld.

In situaties waarin mensen getroffen worden door onheil, door kwaad, is het wel onze eerste neiging: we zoeken naar een verklaring, misschien om het kwaad zo enigszins beheersbaar te maken. We zoeken naar een oorzaak, een schuldige. Soms is die gemakkelijk aan te wijzen. Degene die zijn wapen gebruikte om mensen neer te schieten. Soms is het moeilijker. Bij natuurgeweld wijzen we bijvoorbeeld naar een regering die onvoldoende maatregelen heeft getroffen.

En als het echt dichtbij komt, onszelf treft....dan komen die vragen naar schuld ook vaak boven. Is het mijn eigen schuld dat ik ziek ben geworden? Heb ik misschien niet gezond genoeg geleefd? Is er iets in mijn leven, zonde, iets dat ik heb gezegd of gedaan, waarvoor ik nu wordt gestraft? We stellen de waarom-vragen, waarom ben ik ziek, waarom moet ik mijn kind verliezen, waarom moet ik met een beperking leven? En hoe gemakkelijk we misschien rationeel ook zullen zeggen: nee natuurlijk is dat niet je eigen schuld....toch komen die vragen boven, en kun je daar heel veel last van hebben.

Het zijn die vragen die hier op tafel komen, in het gesprek tussen Jezus en de mensen om hem heen. Pilatus heeft blijkbaar een groep Galileeërs gedood, in de tempel. De mensen lijken te willen suggereren: was dat hun eigen schuld, waren het opstandelingen, en wat vind jij, Jezus, zelf ook Galileeër, daar dan van? Jezus is glashelder: deze mensen waren zeker geen grotere zondaars dan anderen. Net zoals jullie hier in Jeruzalem niet moeten denken dat de mensen die stierven doordat een toren op hen viel schuldiger waren dan jullie zelf. Dit is onheil dat jullie allemaal kan overkomen.

In Rwanda, klein land in het hart van Afrika, heeft iedereen in de afgelopen tijd wel te maken gekregen met kwaad en onheil. We hebben daar al iets van kunnen zien in de filmpjes die de vorige zondagen zijn getoond. De genocide, in 1994, waarin naar schatting bijna een miljoen mensen werd vermoord, en natuurlijk trekt dit leed nog altijd diepe sporen in de samenleving. En dan is er het HIV virus, waardoor zoveel mensen leven met aids of daaraan zijn overleden.

We kijken naar een filmpje.

In Rwanda liggen de vragen naar schuld aan de oppervlakte. De genocide, wie was daar schuldig aan? Wie heeft die veroorzaakt? De Belgische koloniale macht, door de verschillende tussenbevolkingsgroepen, Hutu's en Tutsi's uit te vergroten? De daders, die zoveel mensen hebben gedood? De slachtoffers zelf, hebben zij dit misschien over zichzelf afgeroepen, door in het verleden zelf de macht naar zich te hebben toegetrokken? Of, kijken wij misschien van een afstand toe en zeggen makkelijk: ja, al die Afrikaanse stammen zijn nu eenmaal nogal gewelddadig, primitief? Een kluwen van vragen naar oorzaak en schuld.

Diezelfde vragen spelen op rondom de ziekte aids. Als iemand besmet is met het HIV virus wordt heel snel gedacht: dat zal dan wel ergens je eigen schuld zijn, door je eigen levensstijl en seksuele gedrag.

Het klinkt ook een klein beetje door in dit filmpje, als het gaat om de vele mannen die bij de moeder over de vloer kwamen. En tegelijkertijd is volstrekt duidelijk dat je die conclusie dat het iemands eigen schuld is besmet te zijn niet kunt trekken. Kinderen die met het virus worden geboren, vrouwen en meisjes die verkracht zijn, mensen die geen kennis hadden van het bestaan van dit virus, ga maar door. Maar toch hangen schuld en daardoor ook schaamte levensgroot om de ziekte heen. Het is niet voor niets dat deze jongen zijn medicijnen alleen wil innemen als niemand het ziet.

In verschillende culturen uit zich de zoektocht naar verklaringen op verschillende manieren, het wereldbeeld waarmee we leven is verschillend (en ook binnen culturen zijn er uiteraard grote verschillen). In onze westerse wereldbeeld proberen we min of meer objectieve oorzaken te vinden: een ziekte kunnen we bijvoorbeeld beschrijven en verklaren als een infectie, een bacterie, verkeerde cellen. Een natuurramp kunnen we uiteenrafelen: krachten van water en wind, luchtdruk, allerlei processen die we kunnen beschrijven. Het zijn de vragen naar het wat: wat maakt ons ziek, wat veroorzaakt een ramp.

In veel Afrikaanse culturen is de eerste vraag die gesteld wordt niet zozeer 'wat' maar 'wie'. Het is een wereldbeeld waarin allerlei krachten en geesten invloed uitoefenen op mensen. Dit kunnen goede krachten zijn maar ook kwade geesten. Sommige mensen zijn, meer dan anderen, in staat die krachten te manipuleren, in te zetten. Zo zijn er traditionele genezers, die proberen met hulp van die geesten en krachten mensen te genezen. Maar er zijn ook anderen, die met behulp van magische rituelen mensen kwaad berokkenen. Mensen ziek maken, mensen doden.

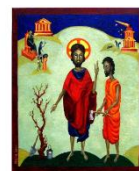
Zelf heb ik jaren in Bénin gewoond, een land in West-Afrika, waar deze manier van denken heel sterk aanwezig was. Het heet daar voodoo, en misschien roept dat bij u direct het beeld op van de voodoopoppetjes. Daarin wordt heel zichtbaar hoe die kwade krachten werken. Dit is maar een klein onderdeel van het hele denken in de voodoocultuur, maar het maakt wel heel duidelijk zichtbaar hoe je dan dus die vraag stelt: wie wil mij iets aandoen? Een mens, een geest, een boze macht?

En ook dan wordt vaak de vraag naar schuld gesteld. Waarom ben ik ziek? Mogelijk omdat iemand mij iets wil aandoen? En waarom zou iemand dat willen doen? Misschien omdat die ander kwade bedoelingen heeft, maar misschien ook wel omdat ik zelf kwaad heb gedaan, schuldig ben, en de geesten mij daarvoor willen straffen.

Het verhaal dat Jezus dan vertelt, in reactie op al die vragen rond kwaad en schuld is het verhaal van de vijgenboom.

De boom draagt al te lang geen vrucht, en de eigenaar van de grond is er klaar mee. Omhakken die boom, jammer van de ruimte die hij inneemt. En dan is daar die wijngaardenier, de tuinman, die het opneemt voor de boom. Hij wil zich nog wel één keer extra inzetten, de grond omspitten, wat extra mest, om de boom nog een kans te geven. Wie weet zal hij dan komend jaar toch nog vrucht dragen.

Is deze vijgenboom waardeloos of kan hij toch nog waardevol worden? Het verhaal heeft een open einde, we horen niet of de boom alsnog vruchten krijgt. Het verhaal gaat over je oordeel nog even opschorten. Niet direct de bijl erin, maar nog een kans geven.

Jezus lijkt te willen zeggen: maak je los uit die vragen naar schuld en zonde, uit die drang om te willen oordelen. Want als je vast blijft zitten in die kluwen van vragen leidt dat alleen maar tot verbittering,

tot negatieve energie, tot onnodige schuldgevoelens bij jezelf of tot onrechtvaardige oordelen over een ander. Kom daar los van.

Kom tot inkeer, dat zegt Jezus een paar keer in dit Bijbelgedeelte. Kom tot inkeer. Maak een nieuw begin en draag vrucht.

Dat is precies wat Rose uit de filmpjes over Rwanda heeft gedaan, toen ze haar stichting Mwana Ukundwa oprichtte, en daarin laat ze iets ongelooflijk moois en moedigs zien. Ze overleefde het geweld, en besloot haar leven, waarvan ze het gevoel had dat ze het door de dood heen had teruggekregen, te laten opbloeien. Ze wilde haar leven in dienst stellen van het goede, en zelf zegt ze ook: in dienst van God, God is voor haar het goede. Rose liet zich raken door al die kinderen die aan hun lot waren overgelaten en zette zich in om hen te helpen, om ook voor hen een nieuw begin mogelijk te maken. Mooi vind ik ook dat ze niet koos voor weeshuizen, waar we steeds meer van lezen dat dat helemaal niet zo'n goede werkwijze is, maar dat ze pleeggezinnen ondersteunt en zo kinderen en die families begeleidt om geld te verdienen, naar school te gaan, medicijnen te krijgen, en vooral te ervaren dat er mensen zijn die om hen geven. Dat hun leven de moeite waard is. Dat is dat extra portie mest, en dat nog eens extra de grond omspitten dat de tuinman graag over heeft voor die vijgenboom.

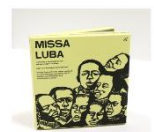

De tuinman uit het verhaal, die nogal veel lijkt op Jezus zelf trouwens, vraagt ons, ons oordeel op te schorten. Om los te komen van oordeel en steeds zoeken naar schuld.

Als je naar een ander kijkt: probeer dan te kijken zoals de tuinman, die hoop houdt, ook al kost het hem zelf inspanning. En misschien is dat wel een hele waardevolle les in alle politieke geweld van vandaag. Schort je oordeel nog even op, zet niet direct de bijl in iedere boom die tekort schiet of lijkt te schieten. Geef het een kans, ook al weet je niet zeker of het beter zal worden, maar verlies nooit de hoop op iets goeds, iets beters.

Maar de belangrijkste les van de vijgenboom is denk ik wel dit: je mag vrucht dragen. Er is ruimte voor een nieuw begin. Altijd. Er zijn ogen die naar jou kijken vol liefde en barmhartigheid, de ogen van Jezus zelf. Ook als je zonde en schuld met je meedraagt, en dat doen we allemaal, is er geduld, hoop, een nieuwe kans. Kom tot inkeer en draag vrucht. Dat is het enige antwoord op kwaad en schuld en oordeel: draag vrucht, doe wat je hand vindt om te doen, stel je leven in dienst van het goede, doe goed, heb lief.

We luisteren zo naar een lied, Kyrie, Heer ontferm u. Het is bijzondere muziek, uit Congo, buurland van Rwanda. Een Belgische priester, Guido Haazen, werkte in Congo en interesseerde zich bijzonder voor de prachtige Congolese muziek. Hij verbaasde zich erover dat in de kerken alleen westerse geïmporteerde muziek werd gezongen en besloot toen zelf de teksten van een klassieke Latijnse mis te verbinden met Congolese muziek, samen met een koor. We luisteren naar deze muziek, een oproep tot ontferming over deze wereld, een oproep aan God en aan onszelf.

Amen